

วิชากลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือของประเทศไทย (IL 1410)

รัฐไทยและกลุ่มชาติพันธุ์: ในบริบทความสัมพันธ์

บรรยายโดย

อาจารย์ปรัชญาฉินทร์ วงศ์ทิตกุล

วิทยาลัยนานาชาติภูมิภาคสุโขทัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

จุดกำเนิดการรับรู้ : รู้เขา รู้เรา

การรับรู้ถึงคำว่า ‘กลุ่มชาติพันธุ์’ ในสังคมไทย

เริ่มมีขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่มีกลุ่มเป้าหมายสำคัญ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในถิ่นฐานบนพื้นที่สูงและห่างไกลจากการเข้าถึงและอำนาจของรัฐไทย ซึ่งหมายถึง “ชาวเขา”

“ชาวเขา” ในการรับรู้ อาจหมายถึง กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนเขาโดยพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานและความเป็นอยู่ดั้งเดิมอยู่ก่อนแล้ว อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยยังมีกลุ่มชนที่ไม่ได้เป็นชาวเขา โดยเริ่มแรก แต่ต้องกลายเป็นชาวเขา เพราะพื้นที่อาศัย เช่น กลุ่มกองกำลังเงินฮ่อ กลุ่มชนไทใหญ่ ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้ เดิมเป็นกลุ่มชนที่อาศัยในพื้นที่ราบ โดยปกติ

คำว่า “ชาติพันธุ์” (Ethnic Group) นั้น แต่เดิมก็ไม่ได้มีความชัดเจนว่ามี ความหมายอย่างไร และ หมายถึงใคร เพราะ กลุ่มชน ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงนั้น ถูกเรียกขานชื่อด้วยคำเรียกกึ่งกำกวม เช่น อีเก้อ แม้ว ซ่า เป็นต้น

แต่ด้วย การเกิดรัฐสมัยใหม่ ที่ต้องกำหนดและรู้ว่า “ใครเป็นใคร” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อลดความขัดแย้งและการปกครอง และอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐ และเพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “กลุ่มคน” และ “รัฐ” และเริ่มมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพราะการขยายตัวของ ลัทธิคอมมิวนิสต์ และ ลัทธิชาตินิยม

ดังนั้นแล้ว รัฐ จึงพยายามขยายฐานอำนาจ โดยการแบ่งกลุ่มชนออกเป็น “ชนกลุ่มน้อย” และ “ชนกลุ่มใหญ่” โดยมีนัยยะที่แสดงถึง “อำนาจ”

ความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่

ความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ คือ การที่ชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่เกิดความรู้สึก
ว่า "เข้ากันได้" ได้ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของอีกส่วนหนึ่ง

ความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ อาจถูกอธิบายด้วยศัพท์วิชาการหลายคำ เช่น

- # การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Acculturation)
- # การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม (Adaptation)
- # การผสมกลมกลืน (Assimilation)
- # การบูรณาการ (Integration)

ความสัมพันธ์ที่เข้ากันไม่ได้ คือ การที่ชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ไม่เกิด
ความรู้สึกว่า "เข้ากันได้" ได้ มีความรู้สึกเป็นว่าต่างฝ่ายต่างไม่ใช่ส่วนหนึ่งของอีกฝ่าย
ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบของระบบความสัมพันธ์ เช่น

- # อคติทางชาติพันธุ์ (Ethnic Bias)
- # การแบ่งแยกดินแดน (Separatist Group)
- # กลุ่มผู้ก่อการร้าย (Terrorist Group)

นอกจากนี้ หากชนกลุ่มใหญ่ (ผู้ปกครองประเทศ) ใช้นโยบายแบบการบังคับ
กลืนวัฒนธรรม (Incorporation) ต่อชนกลุ่มน้อย หากสำเร็จก็จะนำไปสู่การ
ผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม แต่ถ้าไม่สำเร็จก็จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านที่จะนำไปสู่
การแบ่งแยกดินแดน และ การก่อการร้ายได้

ตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่าง 'คนไทย' และ 'คนจีน'

1. คนจีน : ระยะแรกถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

คนจีนในไทยประกอบไปด้วย

- # คนจีนอพยพ
- # คนจีนที่เกิดในประเทศไทย (พ่อจีน-แม่จีน)
- # คนจีนที่เกิดเป็นลูกผสม ไทย-จีน

คำถาม

ความสำคัญของคนแต่ละรุ่นเป็นอย่างไร ? พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับความ
สำคัญของชนชาติพันธุ์อื่น

นโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อกลุ่มคนจีนในประเทศไทยที่มีผลต่อ ความสำนึกของความเป็นชนกลุ่มน้อย

1. สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี [พ.ศ. 2481-2487]

1. การสร้างลัทธิชาตินิยมไทยและส่งเสริมรัฐนิยม มีการประกาศใช้ระเบียบกฎหมายเพื่อการฟื้นฟูวัฒนธรรม(ชาติไทย) อย่างเต็มที่ เพราะอยู่ในช่วงที่ประเทศจีนเกิดการปฏิวัติระบบการปกครองประเทศ โดยการโค่นล้มผู้ปกครองประเทศ
2. การจำกัดสิทธิทางการเมืองและเศรษฐกิจของชนกลุ่มน้อย เช่น ต้องมีสัญชาติไทยเท่านั้น (ชั้นมืคา) การมีระดับการศึกษาขั้นต่ำเพื่อขอขเขยการได้รับสิทธิ, การออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ (31 เรื่อง) ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1
3. การสร้างจิตสำนึกภายในกลุ่มคนจีน เพื่อแสดงออกถึงการต่อต้านการควบคุมของรัฐบาล ด้วยการตั้งสมาคมแซ่ สมาคมอาชีพและธุรกิจ สมาคมศาสนา

2. คนจีน : ระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ยุคแห่งการส่งเสริมการพัฒนาแบบทุนนิยมชาตินิยม ที่มีลักษณะของการกีดกันการลงทุน โดยคนต่างชาติ กลุ่มข้าราชการระดับสูงลงทุนในธุรกิจร่วมกับกลุ่มชาวจีน ดังนั้น องค์กรธุรกิจใหญ่ในประเทศก็ยังคงได้รับการบริหารจัดการโดยกลุ่มลูกหลานคนจีนเช่นเดิม

ราวปี พ.ศ. 2503 กลุ่มชาวจีนมีความมั่งคั่งและกุมอำนาจทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ส่งผลให้กลุ่มชาวจีนจึงได้รับการยอมรับมากขึ้นในสังคมไทย และความรู้สึกที่ว่าคุณเองเป็นชนกลุ่มน้อยก็ลดทอนลงไปด้วยเช่นกัน

ต่อมา ปี พ.ศ. 2516 ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน การพัฒนาด้านต่าง ของประเทศไทยก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น ลูกหลานชาวจีนได้รับการศึกษาในโรงเรียนไทย และพูดภาษาไทยในบ้านมากขึ้น (ภาษาจีนก็ลดความสำคัญลงไปในเวลาเดียวกัน) นำไปสู่ภาวะการผสมกลมกลืนระหว่างความเป็นจีนและไทยมากขึ้น (ทั้งผ่านการสมรสด้วย)

3. ทวิลักษณ์ : ไทย-จีน

ทวิลักษณ์ (Dual Identity) เกิดจากการแต่งงานระหว่างคนจีน-คนไทย และการเข้าศึกษาในโรงเรียนไทย จนนำไปสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรม

ทวิลักษณ์ ที่กล่าวถึงนี้ ส่วนหนึ่งเป็นรูปแบบของความพยายามที่จะดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นจีน (Chinese Identity) เอาไว้ และส่วนหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึง "การยอมรับ" "การปรับปรน" ของคนจีนเอง โดยการกำหนดคำเรียกตนเองของกลุ่มคนจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบันว่า "คนไทยเชื้อสายจีน"

กนก ลาย **โบตัน**

ชาวเขาในประเทศไทย

กรมประชาสงเคราะห์ ระบุว่า "กลุ่มชนที่ทางราชการและคนไทยเรียกว่า "ชาวเขา" มีอยู่ 9 เผ่า ได้แก่

1. แม้ว (ม้ง)
2. เข่า (เมี่ยน, อิวเมี่ยน, อิวเมี่ยน)
3. มูเซอ (ลาหู่)
4. ลีซอ (ลีซู)
5. อีเก้อ (ฮาซ่า)
6. กะเหรี่ยง
7. ลีว๊ะ
8. ถิ่น
9. ชมุ

การแบ่งกลุ่มชาวเขา

อาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มภาษาจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan)

- + ลีซอ (ลีซู)
- + อีเก้อ (ฮาซ่า, อีเก้อ, ฮะซ่า)
- + มูเซอ (ลาหู่) ???

กลุ่มภาษาจีน

- + จีนฮ่อ
- + เข่า (เมี่ยน, อิวเมี่ยน)
- + แม้ว (ม้ง)

ชาวเขาในทัศนะของรัฐ

รัฐไทยเริ่มมีนโยบายต่อชนกลุ่มน้อยมาตั้งแต่ในอดีต

- พ.ศ. 2495 รัฐไทยเริ่มให้ความสนใจต่อกลุ่มชาวเขาอย่างจริงจัง
- พ.ศ. 2499 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้ง คณะกรรมการสงเคราะห์ประชาชนไทยในดินแดนภาคใต้ เพื่อดูแลให้ความช่วยเหลือชาวเขา
- พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกาศยกเลิกการเสกพื้นและการจำหน่ายปืนหัวชาวเขาฉะเชิงเทรา
- พ.ศ. 2502 จัดตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา เพื่อป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์

นโยบายของรัฐต่อชาวเขาจากอดีตถึงปัจจุบัน

แยกออกเป็น 3 ยุค 3 นโยบาย ได้แก่

ยุคที่ 1 นโยบายพัฒนาชาวเขาให้มีการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองของชาวเขาขึ้น โดยจัดตั้งนิคมขึ้นจำนวน 4 แห่ง คือ คอยมูแชร จังหัดคาก คอยเรียงคาว จังหัดเชียงใหม่ และ คอยภูมโล จังหัดเพชรบูรณ์-พิษณุโลก และ ม่อนแสนใจ จังหัดเชียงราย

นโยบายของรัฐต่อชาวเขาจากอดีตถึงปัจจุบัน (ต่อ)

ยุคที่ 2 นโยบายแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่น (เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2512) และจัดตั้งสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ขึ้นในปี พ.ศ. 2519 # จัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาคาชาค้ำกึ่งแห่งชาติเกี่ยวกับชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด (พ.ศ. 2525) โดยมีเป้าหมาย ดังนี้
ค้ำกึ่งการปลูกอง สร้างความสำนึกความเป็นคนไทย ไม่สร้างปัญหา ค้ำกึ่งความมั่งคั่ง ไม่ก่อการค้ำกึ่งเศรษฐกิจสังคมและการเมือง จักรเบียบการประกอบอาชีพบนภูเขา
ค้ำกึ่งการปลูกฝิ่นและเสพติด ลดการปลูกฝิ่น ค้ำกึ่งการส่งเสริมให้ปลูกพืชทดแทนการปลูกฝิ่น
ค้ำกึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานในระดับใกล้เคียงกับคนไทยในพื้นที่ราบ วางแผนครอบครัว ควบคุมการย้ายถิ่น

นโยบายของรัฐต่อชาวเขาจากอดีตถึงปัจจุบัน (ต่อ)

ยุคที่ 3 การจัดทำแผนแม่บทเพื่อแก้ไขปัญหามุมชนบนพื้นที่สูงตามมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2532
รัฐบาลไทยยังคงมองในบริบทของความมั่นคง และ ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ยาเสพติด ซึ่งเป็นแนวทางที่ต่อเนื่องมาจากยุคก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะประเด็นการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ส่งผลกระทบต่อชาวเขาอย่างมากว่า "ชาวเขาเป็นผู้ ทำลายป่าไม้" จนนำไปสู่การประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 เป็น กฎหมายฉบับแรก และที่ตามมา ได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2503 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2533 และ ล่าสุด พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2550

แผนแม่บทในยุคที่ 3 นี้ ประกอบด้วย

1. นโยบายด้านการเมืองการปกครอง คือ ให้ชุมชนมีแหล่งที่อยู่อาศัยและที่ทำกินถาวร ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายทั้งถิ่นอาศัยและพื้นที่ทำกิน สร้างความสำนึกรักชาติเพื่อให้พ้นจากการคุกคามของกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ
2. นโยบายด้านพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม คือ ส่งเสริมให้ได้รับการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน
3. นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม คือ มุ่งให้เกิดปลูกและเสพยาเสพติด

ยุคที่ 4 การดำเนินนโยบายด้านสถานะบุคคลและสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้กฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

งานมอบหมาย

ให้นักศึกษาค้นคว้าเพื่อทำรายงานการดำเนินนโยบายด้านสถานะบุคคลและสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้กฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในปัจจุบัน

จบการนำเสนอ
